Balio Sruogos laiškas Juozapui Sruogai, 1937-02-10, iš Kauno – į Tilžę

Mielas Juozapai, / 1) Su tais laikraščiais išėjo nesusipratimas.

Mielas Juozapai,

1) Su tais laikraščiais išėjo nesusipratimas. Gavęs Tavo [1] pirmą laišką, norėjau tuojau užusakyti, bet kažkas man sutrukdė, o paskui – užmiršau. Prisiminiau tik, kai antrame laiške man priminei. „Spauda“ užsakymus priima originaliomis kainomis, – ima tiek, kiek ima redakcijos (iš redakcijų gauna gi ji %). Prašei užsakyti kelius laikraščius, maniau, bus paprasčiau užsakyti „Spaudoje“, negu vaikščiot po įvairias redakcijas. Juo labiau kad prieš vasario 1 d. buvau pristigęs pinigų, – neturėjau prenumeratai. Sakei užusakyti „Jaunąją kartą“, „Mūsų kraštą“, „Karį“ ir „L. sparnai“. Man pasirodė, kad tai jau per daug vienaspalviai raštai, atrodė, naudingiau bus vietoj „Kario“ – „N. Romuva“ – ten bent daugiau naudingesnės pasiskaityti medžiagos, stipriau palaikys Liolės ryšius su Lietuva. Šį reikalą aš pakeičiau savo iniciatyva. Jeigu pakeitimas tau nepriimtinas, tai už „N. Romuvą“ aš sumokėsiu. Kodėl už „M. kraštą“ taip daug paskaitė – nežinau, turbūt išėjo koks nesusipratimas ar klaida – reikėtų „Spaudoj“ išaiškinti.

2) Su Kazimieru [2] – susitikęs kaip reikiant nebuvau, visais reikalais daugiau telefonu kalbėjom. Dėl Baibokų reikalų – stačiai galva skauda. Kazimieras sako, kad tikrai reikėtų organizuoti globos komitetą [3], į kurį turėtum įeiti tu. Kazimieras sutinka Tave pavaduoti (būti Tavo pavaduotojas), – kai reikės, vietoj Tavęs nuvažiuoti ar kas padaryti, bet kad oficialus komiteto narys būtum Tu. Globėjų komitetas turėtų samdyti ūkio vedėją, kuris būtų atsakingas prieš komitetą. Kazimieras mano, kad visas globos išlaidas turėtų padengti ūkis, – dabar ūkininkų padėtis žymiai pagerėjo, kainos pakilo, 80 ha ūkis – gali duot pajamų. Gal Kazimieras ir teisingai galvoja. Kas liečia mane, – tai pas mane yra tam tikras pareigos jausmas. Aš nieku būdu – jokių pretenzijų prie Baibokų neturiu ir nenoriu turėti. Man būtų geriau, jei būtų galima visai jų atsipalaiduoti. Bet jeigu tai negalima, jei yra tam tikros pareigos, tai tos pareigos turi būti atliktos. Mano pareigų atlikimo konkreti forma – prisidėti prie finansavimo, – to aš neatsisakau. Dėl Baibokų [1r] // [1v] // praktiško tvarkymo aš mažai ką suprantu ir ką galiu patarti. Čia aš visiškai Tavimi pasitikiu ir sutiksiu su viskuo, ką tu nuspręsi. Jeigu taip būtų galima, aš įgaliočiau Tave, jei tai reikėtų, viską spręsti ir už mane, – nes iš mano sprendimų jokios praktiškos reikšmės niekuomet nebuvo ir nebus. Ką tu nuspręsi, visuomet bus geriau, negu mano samprotavimai. Būtų gerai, kad finansavimo reikalas per daug nesiplėtotų, – kad būtų galima kaip nors apibrėžti kraštutinės ribos, – kiek aš turėsiu įmokėti. O šiaipgi – kiekvieną kartą, kai man tenka tie reikalai spręsti, be susigraužimo ir galvos skaudėjimo man nieko daugiau neišeina. Šaltai svarstyti aš nemoku, viską priimu opiai ar, kad nori, „lyriškai“, – bet tai negi praktiško gyvenimo reikalas. Man rodos, šiokių tokių teisių į lyriką aš turiu, ir jūs su Kazimieru negalite iš manęs reikalauti, kad aš mokėčiau šaltai ir praktiškai mąstyti, kaip jūs galite.

3) Dar didesnė velniava išeina su Ad. [4] reikalais. Pas Kazimierą buvo atsilankęs Petras Luomonas [5], visą vakarą kalbėjo – jį beveik į isteriką įvarė, pernakt neužmigo net! Luomono kalba – kaltinamas aktas prieš mus, esmėj gi – pletkai ir, man rodos, savotiškas šantažas!

Petras puolė mus, kad mes Baibokais nesirūpiname, neduodame pinigų. Esą, užaugsią vaikai [6] ir prakeiksią mus, kad jais nesirūpinome. Tiek to. Blogiau – su Ad. Sakė, kad jį mes apleidome, kad nesirūpiname bylą atnaujinti [7]. Esą, kalbėjęs su Augūnu [8], tas baisiai mumis piktinasi, jis žadėjęs imtis iniciatyvos, rinkti pinigus bylos vedimui, vaduoti Ad-pui. Esą, ir Rutenbergas [9] kalbėjęs, kad jis, Rutenb., turįs daug naujos medžiagos, kurios pakaktų Adolpui išvaduoti. Bet esą, jeigu broliai nesirūpina, jam (Rut-gui) net už pereitą bylą nesumokėję, tai jis nesirūpinsiąs ir nieko nedarysiąs. Taigi Petras ir rėkia, kad reikia eiti pas Rut-gą, nešti pinigus. Bet Ad-pui apie visa tai nieko nereikią, nes A-pas nesutiksiąs. Ir daug kitų panašių [2r] // [2v] // dalykų Petras pripasakojo. Jei man tai būtų

sakęs, būčiau jį pro langą išmetęs, – galima įtarti, kad jis iš Rut-go % gauna! a) Augūną (kuris byloj kiauliškiausiu būdu visą kaltę A-pui vertė!) buvau sutikęs; jis man sakė, kad mum reikia palaukti, kol jis savo bylą galutinai laimėsiąs, ir tuo būdu sudarysiąs precedentą ir mums įsikišti į bylą; kol jo byla nebaigta, tai mums visai nėra kas veikti. Taigi man Augūnas kalbėjo visai ką kita, negu Petras pliopia. b) Dėl bylos atnaujinimo – Ad-pas negalvoja, to nenori, sako, tai dabar daryti nesą prasmės, – kalbėjau gi sausio pradžioj. c) Man pasakius, kad Rut-gas vis kviečia Kazimierą užeit pasikalbėt, A-pas prašė neit pas Rut-gą, nes šis prašys tuojau pinigų, o jam nesą už ką mokėti. Rut-gas paėmė pinigus už skolos išieškojimo iš Zagrecko („Rambynas“), bet jos neišieškojo ir pinigų negrąžino. Ad-pas pats supranta, kad Rut-gas su Beliackinu [10] kasacijos prašymą [11] parašė nesąžiningai, ir tik dėl jų nesąžiningumo vietoj 8 m. išėjo 15 m. Ad-pas prašė su Rut-gu nekalbėti, jis tik galvoja apie laiką, kada bus galima paduoti malonės prašymas [12]. Taigi, ko vertos Petro kalbos: šantažas? Ar kas dar bjauriau? Mane visa tai baisiai erzina. Juo labiau kad jis vakiojasi po miestą, plepa ir šmeižia mus. Kaip įkyrėjo visa ta velniava, kad aš jau nebežinau! Tas pats gi buvo ir su Kubiliūnu [13], – pliopė pliopė, o kai tu nuėjai – nieko gi nepasakė!

Beje, Kazimiero duktė [14] serga – džiova!

Labų dienų Tau ir p. Bronei [15] nuo mūsų visų [16].

Bol [17]

1937 vasario 10 d.

P. S. Visai be reikalo tu tam senam pletkininkui Kirliui [18] rašei apie „brolių nusistatymą“ ir jo „keitimosi“ [19].

B [3r] // [3v] //

KOMENTARAI

[1] Juozapas Sruoga (1886–1957) – vyriausias Balio Sruogos brolis. Teisininkas, diplomatas, Užsienio reikalų ministerijos tarnautojas, 1934–1940 m. Lietuvos konsulas Tilžėje. Jis ketino aprūpinti lietuviška spauda į Paragvajų pasitraukusį įkalinto brolio Adolfo Sruogos vyriausiąjį sūnų Leonardą Sruogą (1921–1983), artimųjų vadinamą Liole, kuris domėjosi Lietuva, stengėsi laiškais palaikyti ryšius su Lietuvoje gyvenusiais dėdėmis – Kazimieru, Juozapu ir Baliu Sruogomis.

[2] Kazimieras (Kazys) Sruoga (1899–1974) – ekonomistas. 1936–1940 m. bendrovės „Maistas“ direktoriaus pavaduotojas.

[3] Baibokų globėjais 1937 m. spalio mėnesį tapo velionio Baibokų ūkininko Aniolo Sruogos (1890–1936) žmona Salomėja Balčiūnaitė-Sruogienė-Kaziliūnienė (1909–2004), kaimynas Vladas Jacevičius iš Jasiuliškių ir brolių Sruogų pusbrolis Jonas Lomanas (1905–1999) iš Strazdžių.

[4] Adolfas Sruoga (1887–1941) – vyresnysis Balio Sruogos brolis. Nuo 1927-10-18 iki 1933-11-14 Pašto valdybos direktorius. Nuo 1933-10-14 izoliuotas Kauno sunkiųjų darbų kalėjime. 1935-02-18–26 Kauno apygardos teismo pripažintas kaltu ir nuteistas 15 metų kalėti dėl pašto ženklų padirbinėjimo, nelegalaus jų platinimo, už juos gautų pinigų pasisavinimo, naudojantis tarnybine padėtimi.

[5] Petras Lomanas (1900–1966) – Balio, Juozapo ir Kazimiero Sruogų pusbrolis, motinos Agotos Lomanaitės-Sruogienės (1867–1930) brolio Povilo Lomano (1861–1920) sūnus.

[6] Baibokų ūkininko Aniolo Sruogos ir Salomėjos Balčiūnaitės-Sruogienės sūnūs: Antanas Algirdas Sruoga (1933–1997), Vytautas Boleslovas Sruoga (1934–2003), Aniolas Sruoga (1936–2016).

[7] Adolfo Sruogos byla baigta 1935-02-18–26, Kauno apygardos teismui pripažinus jo kaltę. 1936-02-11 Vyriausiasis Tribunolas atmetė ir jo kasacijos skundą.

[8] Jonas Augūnas (1883–?) – 1923-07-02–1933-06-30 Klaipėdos pašto viršininkas, Adolfo Sruogos bendrininkas Pašto ženklų aferoje, kaltintas dėl netikrų pašto ženklų padirbinėjimo ir jų platinimo. 1935-02-26 Kauno apygardos teismas nuteisė jį 5 metams sunkiųjų darbų kalėjimo. 1935-10-17–18 Apeliaciniai rūmai pakeitė Kauno apygardos teismo sprendimą, nubausdami Augūną 3 metams sunkiųjų darbų kalėjimo. 1936-09-15 grąžinus bylą nagrinėti iš naujo, 1936-12-21 Augūnui palikta ta pati bausmė. Tik 1937-05-18 Vyriausiasis Tribunolas bylą Jono Augūno atžvilgiu nutraukė (plačiau žr. Bernardas Gailius, Nusikaltimai „prie Smetonos“. Rezonansinių tarpukario Lietuvos baudžiamųjų bylų studija, Vilnius: Aidai, 2008, p. 175–176).

[9] Giršas Rutenbergas (1901–1941) – teisininkas, advokatas, 1935 m. Adolfo Sruogos gynėjas Pašto ženklų baudžiamojoje byloje.

[10] Simonas Beliackinas (1874–1944) – teisininkas, advokatas, 1935 m. Adolfo Sruogos gynėjas Pašto ženklų baudžiamojoje byloje.

[11] 1935-12-13 Vyriausiajam Tribunolui skirtą Adolfo Sruogos kasacijos skundą žr. Balio Sruogos laiško, adresuoto Juozapui Sruogai, rašyto 1935-10-30, siųsto iš Kauno – į Tilžę (*LLTI BR*, f. 53, b. 278), 9 komentarą, https://www.sruoga.flf.vu.lt/laiskai/public/letter/6a2c6fe71719b, (2026-07-14).

[12] „Lietuvos Valstybės Konstitucija (str. 52) Respublikos Prezidentui suteikia malonės teisę. Ši jo teisė apibrėžta Malonės įstatymo (Vyr. Ž. Nr. 332), kuris jam duoda: 1) teisę dovanoti teismo sprendimu paskirtą bausmę ar jos dalį arba pakeisti ją kuria lengvesne bausme ir 2) teisę grąžinti nuteistajam kai kurias jam atimtas ar susiaurintas teises. Malonės prašymas rašomas Respublikos Prezidento vardu. Jį gali duoti pats nuteistasis arba jo globėjai. Prašymas duodamas teismui, sprendusiam bylą pirmoje instancijoje“ („Malonės įstatymai, amnestijos“, in: Ūkininko advokatas, parengė teisininkai Česlovas Butkys, Romanas Bukevičius, Lionginas Indreika, Stasys Zienius, inžinierius Zenonas Bačelis, redagavo Lionginas Indreika, (ser. *Ūkininko knygynėlis Nr. 72–82*), Kaunas: Žemės ūkio rūmų leidinys, „Spindulio“ bendrovės spaustuvė, 1935, p. 51).

Remiantis malonės įstatymu, 1939-09-06 Adolfo Sruogos byla iš Teisingumo ministerijos nusiųsta Respublikos Prezidentui. Tačiau po kelių dienų kalinio malonės prašymas atmestas: „Turiu garbės pranešti, kad Ponas Respublikos Prezidentas atmetė Adolfo Sruogos malonės prašymą“ („Prezidento kanceliarijos viršininko pranešimas Kauno apygardos teismo pirmininkui“, Kaunas, 1939-09-09, [tikras nuorašas], in: Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla, in: *LCVA*, f. 478, ap. 4, b. 8194, l. 958).

[13] Petras Kubiliūnas (1894–1946) – karininkas. 1934-06-07 voldemarininkų pučo dalyvis, už tai nuteistas mirties bausme, padavus malonės prašymą bausmė pakeista sunkiųjų darbų kalėjimu iki gyvos galvos, 1937 m. iš kalėjimo paleistas (plačiau žr. Kazimieras Tamašauskas, „Petras Kubiliūnas“, in: https://www.vle.lt/straipsnis/petras-kubiliunas), (2026-07-13).

[14] Vita Sruogaitė-Kevalaitienė (1929–2006) – Balio Sruogos brolėčia, brolio Kazimiero Sruogos ir Onos Slavinskaitės-Sruogienės dukra, mokytoja, vertėja.

[15] Bronė Jazbutytė-Sruogienė (1896–1950) – Juozapo Sruogos žmona.

[16] Juozapui Sruogai ir jo šeimai linkėjimų siuntė Balio Sruogos žmona Vanda Daugirdaitė-Sruogienė (1899–1997) – 1928–1939 m. Kauno III valstybinės gimnazijos istorijos mokytoja, ir rašytojo dukra Dalia Sruogaitė (1925–2015) – Kauno III valstybinės gimnazijos mokinė.

[17] Balys Sruoga (1896–1947) – Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto dėstytojas; nuo 1932 m. – profesorius.

[18] Matas Kirlys (1872–1958) – Vabalninko klebonas, kanauninkas.

[19] 1937-02-01 Juozapas Sruoga iš Salomėjos Sruogienės sužinojo, kad Baibokų ūkis gali atsidurti varžytynėse dėl laiku nesumokėtos Aniolo Sruogos dar nederliaus metais paimtos paskolos (370 litų), kuri nebuvo atidėta ar kitaip paskirstyta dėl velionio brolio žmonos aplaidumo. Juozapas Sruoga, paskatintas šios situacijos, kreipėsi į Vabalninko kleboną Matą Kirlį, su kuriuo brolienė palaikė ryšį ir tarėsi ūkio klausimais:

„Didžiai gerbiamas Kunige Kanauninke,

Gavęs seniau iš Tamstos ir iš p. [Jono] Klingos [artimiausio kaimyno iš Jasiuliškių kaimo] raminančių žinių, kad brolienė Salomėja Baibokuose verčiasi ir šeimininkauja neblogai, buvau nustojęs rūpintis a. a. brolio Aniolo vaikais ir turto likimu. Staiga š. m. vasario 1 d. brolienė prisiuntė žinią, kad ji privalo š. m. vasario irgi 1 d. sumokėti 370 litų paskolos ir negalėdama tai padaryti, prašo paskolinti, nes kitaip gresia turto varžytynės. Deja, pinigų paskolinti aš negalėjau ir nežinau, kaip brolienė tą reikalą sutvarkė. Tamstos maloniam dėmesiui siunčiu mano brolienei Salomėjai rašyto laiško nuorašą.

Čia paminėta aplinkybė verčia mane jau visai rimtai pagalvoti apie tai, ką reikia toliau daryti. Iki šiol man dar ir todėl buvo sunku ką nors veikti, nes visi kiti broliai visai nenorėjo į tuos reikalus kištis. Dabar lyg atrodo, kad brolių nusistatymas keičiasi. Aš manyčiau, kad globos paskyrimas neišvengiamas. Į globą turėtų įeiti: 1) vienas iš mūsų (arba gal net ir du, bet su vieno asmens balsu – viens kitą pakeičiant), 2) vienas iš kaimynų ir 3) pati brolienė Salomėja. Prie šios progos norėčiau prašyti Tamstos, didžiai gerbiamas Kunige Kanauninke, padėti surasti tinkamą kandidatą iš mūsų artimiausių kaimynų, kurs sutiktų būti globėju. Mano pastangos šiuo atžvilgiu, deja, nedavė jokių rezultatų.

Pirmas globėjų darbas būtų aprašyti turtą ir nusamdyti tinkamą ūkvedį. Sutikdami būti globėjais, mes visai nemanome pasižadėti finansuoti ūkio vedimą. Ūkis turi verstis pats iš savęs.

Tuo tarpu noriu dar prašyti Tamstos parėdymo, kad man būtų prisiųstas a. a. Aniolo Sruogos mirimo ir jo visų vaikų gimimo metrikai, kurie prašant globos paskyrimo bus reikalingi patiekti teismui.

Kadangi man nežinoma, kiek kainuoja metrikų pagaminimas, tai pinigus prisiųsiu vėliau, kai gausiu žinią, kiek reikia sumokėti.

Su didžia pagarba

Juozapas Sruoga

Vasario mėn. 8 d.“ (Juozapo Sruogos laiškas Matui Kirliui, iš Tilžės – į Vabalninką, 1937-02-08, [pasirašytas mašinraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 1473, l. 10r, 11r).